

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 4

1 Յունիս 1897

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԼԷԼԵԿԵԱՆ

Պատկը Առի ճամուռէսի Թիւ 20

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Քրիստոսի խօսքն էւ աշխարհիս կատարածն .
- 2 Աղօթք մը .
- 3 Ակնարկ մը Ս. Իգնատիոսի թղթոց վրայ .
- 7 Այլ էւ այլք .
- 6 ՎԱՐԲ Ս. ՄՈՆԻԲՍԻ. ՅՈՎԱՆՆԷՍ Վ. ԱԲԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Արքեպիսկոպոս

թիւ 4

1 Յունիս 1897

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԽՕՍՔՆ

Ե Ի

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԿԱՏԱՐԱԾՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 2)

Գ. բաժնին մէջ Տեառն մերոյ Երուսաղեմի նկատմամբ ըսածներն տարակուսի տակ ձգել տնչուշտ համարձակել չեն ժաած բանապաշտական ժողովք եւ բանակրօն դիտունք: Դա նիէլ մարգարէ՝ ինչպէս յիշեցինք յԱւետարանի՝ Մեսիայի մահուան պարտապան գտնուող ժողովրդեան մայրաքաղաքին Երուսաղեմի՝ եւ հրէական ժողովրդեան ցիրուցան ըլլալն, պաշարումն, անխնայ կոտորածն, յանկարծակի տագնապն, սոյն ու որածութիւնն մանր մանր թուած թուարկած էր. քրիստոնէից հրաման եղած էր թաքչել ի լերինս. այս ամենն մի առ մի կատարուեցաւ ըստ գրոյն. որով ինկաւ Պաղեստին եւ Իսրայիլեան ժողովուրդը ջնջուեցաւ. ինկաւ փաւ Տաճարն, քանդեցաւ:

Վկայից հարկ չունինք, վասն զի Յովսեպոս Հրէայն, Տակիտոս, Սուետոն, ժամանակակից վկայք են: Նոյն վկայք կը խօսին Պաղեստինի մէջ հանդիպած որածութեանց եւ սոսկալի սասանութեանց ու սովուն տնաւոր եւ սրտաճմիկ անցից ու տեսարանաց վրայ. Յովսեպոս չառ մը սուտ մարգարէից երեւելն կը յիշատակէ նոյն ժամանակ. Պաւղոս, Պետրոս եւ Յուդազնոյն կը յիշատակեն իրենց թղթոց մէջ: Ս. Գիրք մեզ կը յայտնեն որ ի վերջին աւուրս՝ ի վախճանի՝ դարձեալ սուտ քրիստոսք կամ Նեոն եւ Նեոնք պիտի երեւին, զարհուրելի ապա-

կանութիւնք եւ նշանք պիտի յայտնուին . առ այս ըսինք՝ թէ Բ բաժանումն երկու անցից միանգամայն կը վերաբերի , թէ Երուսաղեմայ աւերման եւ թէ կատարածին :

Վերջին նշանն նոյն հատուածին՝ Բարոզեցի Աւետարանս ընդ ամենայն տիեզերս, ոմանք ըստ բառական անձուկ լմատտին կը հասկընան, ոմանք ոչ այնպէս. երկրորդը փաստ ունին Կողոսացւոյ Ա. 23 համարն . «Երեւ կայցեք . . . անշարժք ի յոռոյ աւետարանին՝ զոր լուարուք , քարոզելոյ ընդ ամենայն արարածս ի ներքոյ երկնից» :

Գալով Դ. բաժանման 27, 28 համարին. «Զի որպէս փայլակն որ ելանէ յարեւելից եւ երեւի մինչեւ յարեւմուտս, այնպէս եղիցի գալուստն որդւոյ : Զի ուր գեշն իցեւ անոր երեւեսցին արծուիք» : Ըստ ոմանց կը մեկնուի , թէ Քրիստոս պիտի յայտնուի յամպս եւ արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք պիտի տեսնուի ի կատարածին : Ոմանք ընդհակառակն կ'ըսեն թէ պիտի յայտնուի սակայն կայծակի մը նման երեւութով պիտի շանթէ աստ անդ, եւ նման սոսկալի ազդեցութեամբն՝ պիտի զործէ . առ այս ճշմարտիւ կը վկայէ Ղուկաս (Ժէ 22, եւլն.) այսպէս . «Եկեսցեն առորք ցանկանալոյ ձեզ միոյ յառուրցն Որդւոյ մարդոյ տեսանել եւ ոչ տեսանիցեք : Եւ երեւսիցեն ձեզ՝ երեւանասիկ ե կամ անդ՝ մի՛ երթայցեք գնետ . զի որպէս փայլակն փայլատակեալ ի ներքոյ երկնից՝ ընդ երկնիք ծագիցի, նոյնպէս եւ Որդի մարդոյ յառուրցն իւրում . . . պատասխանի ետուն եւ ասեմ, (աշակերտքն) . յո՞ Տէր : Եւ նա ասեց նոսա . ուր մարմին եւ անոր եւ արծուիք ժողովեսցին» :

Այս խորհրդածութեանց վրայ հիմնեալ Դ բաժանումն ուղղակի Երուսաղեմի աւերման կրնամք սեպհականել . յորում ըստ վկայից զրութեանն՝ Տէր Յիսուս թէեւ յաներեւոյթս՝ սակայն տեսանելի փայլակին նման շանթեց ու զործեց անօրէն աստուածասպան քաղաքին եւ ժողովրդեան վրայ : Նոյն բանն չեմք կրնար սակայն մերժել կատարածէն :

Գալով Ե բաժանման, արեւու՝ լուսնի եւ աստղաց անցից վրայ , Որդւոյ մարդոյ նշանին երեւելուն եւ Իւր իսկ ամպոց վրայ յայտնուելուն ամեն ազգաց, մեծ փառօք եւ զօրութեամբ գալուն, հրեշտակաց փողիւ զընտրեալս ժողովելուն ի չորից ծագաց, եւլն. , որոց եւ ոչ մին Երուսաղեմի կործանման ժամանակ չպատահեցաւ . ուստի վերջին գալստեան եւ կատարածին կը վերաբերին :

Առաքելոց Երբ լինիցի այդ հարցման՝ Քրիստոս Տէրն պատասխանելով կ'ըսէ. «Ամեն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ անցցէ ազգս այս մինչեւ այս ամենայն եղիցի.» Ինչ որ երուսաղեմեան աւերածին համար էր կատարուեցաւ ի կենդանութեան նոյն իսկ լսողաց. իսկ ինչ որ կատարածին համար էր, այդ կը մնայ:

— Ուրեմն՝ կ'ըսէ Բանակրօնն, քանի որ Քրիստոս ըսաւ «Այս ամենայն պիտի կատարուի քանի որ այս ազգն (պորան) կենդանի է դեռ», եւ չկատարուեցաւ, վասն զի Քրիստոսի ժամանակակիցը՝ (ազգն պորտի կամ ծնունդի մտօք ամենելով միշտ) մեռած են, ուրեմն՝ հայոցն, ըսել է թէ Քրիստոսի մարգարէութիւնն սուտ է եւ Իւր Եկեղեցին եւ կրօնքն վարկպարագի խաղ:

Պ. Patrice Larroque (Examen crit. des doctrines de la relig. chrét. tom. II. էջ 374) որ հայհոյութեան վարժ բերան եւ ոչ ազահ սիրտ մ'ունի, թողունք որ ինքնին պատասխանէ. — «Հնա՞ր է՝ կ'ըսէ սա, միթէ հնա՞ր է որ Յիսուս ինքնին այսչափ վառնաւոր ինդիր յուզէր իր անձին դէմ». — Իրաւ է ըսածն, որչափ ապուշ պիտի ըլլայ ոք՝ որ այսչափ վատաւորութեամբ կարենայ պնդել թէ քիչ օրէն պիտի կատարածն հասնի եւ ինքն դայ ի դատաստան, մինչ չէ իրաւ: Այս խորհրդովը յուզուած Պ. Larroque եւ նմանիքն՝ Աւետարանչաց կուտան սխալն. Վարդապետին խօսքն սխալ հասկընալով՝ սխալ թարգմանեւր են: Սակայն քրիստոնեայն ոչ առաջինն կ'ընդունի եւ ոչ երկրորդն. ահա հռչակաւոր մեկնչաց (Schegy, Schanz ի) բացատրութիւնն.

Քրիստոս Տէրն մեր աշխարհիս կատարածին եւ Երուսաղեմի աւերման վրայ միասին կը խօսի. մի եւ նոյն ենթակայի վրայ այդ կրկին զանազան այլ նման խնդիրներն կը պատկերէ. մերթ վրձինն միոյն տանելով եւ մերթ միւսոյն, առանց բռնաւ ճշմարտութեան դէմ դնելու: Ի՛նչպէս մեկնելու է արդեօք 34րորդ համարին ազգ բառն, ոչ անցցէ ազգս այս մինչեւ այս ամենայն եղիցի, ազգն եթէ պորտ կամ ծնունդ հասկընանք՝ կը տեսնամք որ Երուսաղեմի կործանման կը պատշաճի, ինչպէս որ եղաւ. իսկ եթէ ընդարձակ մտքով ազգն հասկընամք՝ ահա կատարածին մարգարէութիւնն: Դեռ քննենք.

Եթէ Տէրն մեր Առաքելոց «Երբ լինիցի այդ» հարցման դոհացուցիչ պատասխան սուած չըլլար, աշակերտք կրկին պիտի պնդէին իրենց խնդիրն. դէ՞թ մասամբ դոհացումն անհրաժեշտ

տուած էր: Սակայն ինչո՞ւ մասամբն խնդրեմք քանի որ լիովին պարզած է Փրկիչն իր խօսքն. բանանք Աւետարանն, Մատթէի ԺԶ զուր, 27 եւ 28 տուներն կարգանք.— «Ձի գայոց ե Որդի մարդոյ փառօք Հօր իւրոյ՝ հանդերձ հրեշտակօք իւրով, եւ յայնժամ հատուացէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր: Ամեն ասեմ ձեզ զի իցեն ոմանք ի սոցանէ՝ որք աստ կան, որք ոչ ճաշակեսցեն զման՝ մինչեւ տեսցեն զՈրդի մարդոյ եկեայ արքայութեամբ իւրով:» Հոս իր դաւաժան վրայ կը խօսի Քրիստոս. Ի՞նչ զխուռն խօսքն նոյն այս մտօք է. «Ոչ անցցէ ազգս այս:» Աստի կը հետեւի ազգն պորտ եւ ծնունդ հասկընալ: Դարձեալ Մատթէի Ժ, 23, «Եւ յորժամ հալածեսցեն զձեզ ի քաղաքիս յայսմիկ՝ փախիջիք յայլ, եւ երբ յայնմանէ հալածիցեն զձեզ՝ փախիջիք ի Ժիւսն. ամեն ասեմ ձեզ, ոչ սպառնալիք գրադարս իսրայելի՝ մինչեւ եկեսցէ Որդի մարդոյ:»

Այս տողերս յայտնապէս կը ցուցնեն թէ ներկայից ոմանց կենդանութեան ժամանակ պիտի գայ վերստին ինչն: Այն օրն իսկ յորում Քրիստոս Տէր այս խնդրոյ վրայ կը խօսէր, կը դառնայ Ժողովրդեան զխաւորացն ու կ'ըսէ. — «Ամեն ասեմ ձեզ, եկեսցէ այն ամենայն ի վերայ ազգիս այսորիկ. Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, որ կոտորէիր զմարգարես . . . սնա բողեայ լիցի ձեզ տունդ ձեր առեւակ:» Նոյն օրումն մէջ՝ նոյն նման խօսքով կրկին ու կրկին առ Հրէայս կ'աղնարկէ, յայտնի է իմաստն. այսինքն է Երուսաղեմի կործանումն:

Վերոյիշեալ 29, 30 եւ 31 համարներուն մէջ յիշատակուած Փրկչին գալստեան յայտարար նշանքն՝ յոմանց Երուսաղեմի աւերման սեպհական համարուած են: Անդ յիշատակեալ արեղական եւ լուսնի խաւարումն եւ երկնից զօրութեանց շարժումն ըստ այսմ կը մեկնին հետեւեալ կերպով:

Ըստ Իսրայելեան մարգարէութեան՝ արեղական՝ լուսնի եւ երկնային զօրութեանց դղրդումն՝ մի միայն Քրիստոսի կրկին դաւաժան սեպհականած չեն. որ եւ է մեծ պատահար մը յաշխարհիս կատարելի՝ նման յայտնութիւններով կը ցուցուին. ուստի ոչ թէ բառական իմաստովն կարդալու է դայդ, այլ մեծ յայտնութեան մը իբր սաստկացուցիչ իմաստ: Ահա օրինակն Յովելեայ մարգարէութենէն. — «Հէղից յոգւոյ իմմէ ի վերայ ամենայն մարմնոյ . . . եւ տաց նշանս յերկինս ի վեր եւ նշանս յերկիր ի խոնարհ, արիւն եւ հոսր եւ մրրիկ ծխոյ. արեգակն դարձցի ի խաւար եւ լուսին յարիւն, մինչ ջեւ եկեայ իցե օր

Տեառն մեծն է. երեսելին, էս եղիցի ամենայն որ կարդասցէ զսառն Տեառն կեցցէ.» Եւ զիտենք որ Պետրոս ինքնին Պենտեկոստէից օրուան կը վերադրէ այս մարգարէութիւնն: Եւայի Բարեւոյնի աւերումն նման եւ սոսկալի խօսքով կը յայտնէ. (ԺԳ, 9, 10). Փրկիչն նոյն մարգարէական բարբառով տհաւոր արկածին սաստկութիւնն ցոյց տալու համար կը վարէ այդ բացատրութիւնն: Դուկասու յիշատակած նշաններն՝ Մատթէի մէջ Որդւոյ մարդոյ նշան կ'ըլլայ. կը կոծին ամենայն ազգք երկրի, այսինքն պաղեստինացիներն. իսկ յաջորդն՝ «Ես տեսցեն զՈրդի մարդոյ եկեալ ի վերայ ամպոց երկնից զօրութեամբ ես փառօք բազմօք», կը բացատրեն այսպէս. — Երկնից ամպոց մէջէն կառօք եւ զօրութեամբ Փրկչին երեւելն Խորայեւեան մարգարէից սեպական ոճերէն է, սաստկութեան եւ հարուածելու նշան: Փրկչին այդ բացատրութիւնն իր յաղթական զօրութեանն եւ իր աշակերտաց յաղթանակին ցուցումն է. որով աշխարհիս չորս ծագէն հրեշտակաց ձեռամբ իր ընտրեալներն կը հաւաքէ եւ հրէական ժողովարանին հակադիր զօրութիւնն ջնջելով՝ անոնց փրկութիւն կը պարգեւէ. այն ատեն «ամբարձրիք ես բարձրացուսցիք զգլխիս մեր, զի մերձ է փրկութիւն մեր»:

Պեղեցիկ բացատրութեան զիւտ մ'է այս. ըստ այսպիսեաց՝ Երուսաղեմի կործանումն եւ աշխարհիս կատարածն մի եւ նոյն նկարի մէջ իրարու վրայ կրկին զծուած պատկերներ են: Այնպէս զի Մատթէի ԻԴ գլխուն ամբողջ ըսածն եւ Դուկասու եւ Մարկոսի բոլոր հաւասարակշիռ լանքն Երուսաղեմի վրայ կատարուած են նոյն ազգին կենդանութեան ժամանակ, իսկ աշխարհիս կատարածին՝ նոյն խօսքերն իրենց խորագոյն իմաստովն պիտի կրկնուին դարձեալ. այն ատեն երկնից զօրութեանց վրդովումն իրապէս պիտի զործուի սոսկալի արհաւրօք, ոչ թէ Երուսաղեմի կործանման ժամանակին իմաստովն. այն ատեն Որդւոյ մարդոյ նշանն յայտնապէս պիտի երեւի եւ Քրիստոս փառօք մեծաւ իրապէս պիտի գայ ի դատաստան:

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԱԼՈՒՍՏՆ ԵՒ ՆԱԽԿԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅՔ

Երբ աշակերտք հարցուցին Փրկչին աշխարհիս կատարածին համար, Երբ լինիցի այդ, եւ զի'նչ նշան իցի քոյոյ գալլստեանդ եւ վախճանի աշխարհիս, չիոթ գաղափար մ'ունէին. աշխարհիս կատարածն եւ Երուսաղեմի կործանումն ի-

բարու հետ անհրաժեշտ կապուած կը կարծէին : Փրկիչն իր տուած պատասխանաւն՝ այդ չփոթութիւնն չբուժէր, այս ակն յայտնի է իրենց ձգած գրութիւններէն :

Առաքելոց ձգած գրութիւններն նոյն կրկին ուրիշ տեսութիւններ ցոյց կուտան մեզ . ոմանք կրնանք ըսել թէ բացառապէս Երուսաղեմի աւերածն կը յիշատակեն : Հրէից մէջէն առաջին հաւատացեալք ըսաւ աշխարհի աղքատ մարդիկ էին, մեծատունք կ'արհամարհէին զայնպիսիս եւ զանազան հակառակութեամբ կ'ուզէին զանոնք պաղեցունել ինչպէս պաշտօնէն, առ այն նեղեալս Յակոբոս Տեառն եղբայր զրելով թուղթ՝ կը յորդորէ հաստատուն կենալ, համբերել. կ'ըստառնայ մեծատանց՝ որոնք «զրկեցին սպանին զարդարն՝ որ ոչ կայր նոցա հակառակ.» (Յակ. Ե. 6) . կը խրատէ զաղքատս «Երկայնամիտ լիւրութեալք իմ մինչեւ ի զայուստն Տեառն . . . Երկայնամիտեցէք եւ դուք եւ հաստատեցէք զսիրտս մեր, զի զայուստն Տեառն մերձեալ է . . . անաւասիկ դատաւորն առ դուքս կայ.» (Անդ. 8, 9) : Նոյն մոտք Պաւլոս առ Եմբայեցի հաւատացեալս կը գրէ, «Զի փոքր միւս քան որջափ՝ որ գալցն իցէ եկեսցէ, եւ ոչ յամեսցէ.» (Եբր. Ժ. 37) :

Երուսաղեմի սոսկալի աւերածն բոլոր հրէական ազգին վրայ ծանրացաւ, բոլոր ժողովուրդն ցիրուցան սփռեցաւ Հռովմէական պետութեան մէջ : Եկեղեցին այլ եւս ազատ իր ինչն բարձրացուց հրէից առջեւ, ահաւոր ճակատն տալով հեթանոսական արիւննուշտ գուպարին դէմ :

Դառնալով Պետրոսի որ Ասիոյ մէջ սփռուած եկեղեցեաց կ'ուզէ խօսքն, կրկնակի դիմօք կրնամք առնուլ . այսպէս (Ա. Պետր. Դ. 7) «Ամենեցուն վախճան մերձեալ է, զգաստացարութեալսն այսոնքս եւ.» զարձեալ (Բ. Պետր. Դ. 10-12) «Այլ եկեսցէ օր Տեառն իբրեւ զգող, յորում Երկինք տազնապաւ անցցեն եւ բնութիւնք հրով կիզեալ լուծցին, եւ Երկիր եւ որ ի նմա գործք գտանիցին . . . յորում Երկինք հրայրեացք լուծանիցին եւ բնութիւնք հրդեհեալ հալիցին.» Յայտնի է թէ Ա. Պետրոս այս խօսքերով Փրկչին ըսածն կը յիշեցունէր հաւատացելոց, թէ ինքն իբր գող յանկարծ պիտի գայ, եւ զարձեալ թէ «ոչ զիտեք ոչ զօրն եւ ոչ զժամն.» Փրկչին զայուստն եւ մահու նկարն մի եւ նոյն խօսքով տուած է Առաքեալս. ժամանակն յայտնի չէ Քրիստոսի զալստեան, սակայն մերձ է, ըստ Տեառն բանի, «Արքուն կացէք զի ոչ զիտեք զօրն եւ ոչ զժամն.» Պետրոս յայտնապէս

կը քարոզէ հաւատացելոց աշխարհիս կատարածին՝ այսինքն երկրորդ գալստեան ժամանակին անստուգութիւնն. (Յ. Պետր. Գ. 4) կ'ըսէ, այսլանող մարդիկ պիտի հարցունեն, «Ո՞ր էն աւետիք զալստեան նորա. զի յորմէ հետե հարքն ճնշեցին՝ ամենայն ինչ նոյնպէս կայ մնայ . . .» առ որ կը պատասխանէ. «Ես այս եւս մի՛ լիցի ի ճեմջ ծածկեալ սիրելիք, զի մի օր Տեառն իբրեւ զհազար ամ է, եւ հազար ամ իբրեւ զմի օր:» Անշուշտ է թէ այս խօսքերն ըսող Պետրոսն զիտէր իր զրույածն. ժամանակի որոշում չկայ ընտաւ. այլ «Եկեսցի օր Տեառն իբրեւ զգող:»

Այս մասը կարդալու եմք Պաւղոսի հետեւեալ խօսքերն. (Փիլիպ. Գ. 5) «Հեգուքիւն ձեր յայտնի լիցի ամենայն մարդկան, Տեր մերձ է:» (Ա. Կորն. Է. 29-31). «Ժամանակս կարձեալ է այսուհետեւ, զի որ ունիցին կանայս՝ որպէս քէ ջոնցին, եւ որ լայցեն՝ որպէս քէ ոչ լայցեն, եւ որ խնդանցն՝ որպէս քէ չխնդայցեն, . . . զի անցեալ է վայելչութիւն աշխարհիս այսորիկ:»

Յայտնի է որ մի միայն կենաց անցաւորութիւնն չգիտէր աստ Պաւղոս, Բրիստոսի կրկին գալստեան անկալութիւնն էր եւ կը փափաքէր՝ կը յուսար տեսնալ, սակայն անդիտակ չէր միայն՝ Տեառն մերոյ պատգամին՝ թէ ոչ զօրն զիտէք եւ ոչ ալ ժամն, ուստի միշտ արթուն կեցէք. տղէտ չէր Պետրոսի գալափարին՝ թէ Աստուծոյ համար հազար տարին իբր օր մ'է եւ օրն հազար ամ. այդ արթնութեան հրամանն ինքն ալ կը պատուիրէ հաւատացելոց եւ ինքնին իսկ յայտնապէս իր անձին վերայ կրնկատէ հետեւեալ կրկին հատուածներովն. մին Ա. Կորն. ԺԵ. 51-53. եւ երկրորդն Ա. Թեսաղոնիկ. Գ. 14-17: Յորս, մահաւանդ երկրորդին մէջ, Պաւղոս կ'ըզձայ եւ անձկայ հասնիլ այն օրուան, յորում ինքն եւ առ որ կը զրէր հաւատացեալքն կենդանիք՝ ննջեցելոց հետ պիտի յափշտակին յօղս, առաջի Տեառն ի գալստեանն: Այս յայտնի է որ Առաքելոց իսկ Բրիստոս Տէրն եւ Հոգին սուրբ երկրորդ գալստեան ժամն եւ օրն յայտնած չէր, ինչպէս Փրկիչն պարզաբար կ'ըսէ, — «Ոչ է ձեզ գիտել զժամս եւ զժամանակս զոր Հայր եղ յիւրում իշխանութեան:» այս էր պատասխանին երբ Առաքելալ կը հարցունէին զՏէր, «Տեր, երբ ի ժամանակի՞ աստ յայսմիկ հասուցանելոց իցես զարքայութիւնն իսրայելի:» ինչպէս որ Աւետարանաց մէջ ալ զնոյն տեսանք:

Իսկ թէ յօժարի ոք կարծել՝ թէ Առաքելոց յայսմ մասի անդիտակ լինելն Ս. Գրոց ճշմարտութեան վրաս բերէ, կը սը-
խալի մեծապէս : Վասն զի աստուածային յայսնութիւնն երբ
Պաւլոսի բերնով կը ծանուցանէր մարդոց՝ յարութեան ժամա-
նակին ըլլալիքն, կենդանեաց եւ մեռելոց առհասարակ ամպովք
առաջի Տառն յալիչտակիլն, Պաւլոսի ինքզինքն կենդանեաց
կամ ննջեցելոց մէջ դնելն՝ Հոգւոյն սրբոյ ներշնչմանն չլեա-
սէր: Նոյն իսկ եթէ Առաքեալս զինքն եւ իր ընթերցողքն բա-
ցարձակ կենդանեաց մէջ դասել ուզէր՝ իր զաղտփարն ըսել
կարծելով՝ Աստուծոյ ներշնչումն պիտի յայտնէր : Ինչպէս որ
Քրիստոսի մահուան վճռատուն Կայիափա իր խորհուրդն ապ-
կարծելով՝ Աստուծոյ պատգամն կը մարդարէանար:

Այս ամէն յիշատակեալ հատուածներու մէջ պէտք է զիտ-
նալ՝ որ կատարածին նկատմամբ եղած մերձաւորութեան բա-
ցատրութիւնքն ըստ Ս. Պետրոսի՝ աստուածային չափով է: Եւ
լինչ է աստուածային չափն՝ եթէ ոչ յաւիտեանականութիւնն: —
Տարտամ թողուած է ժամանակի որոշումն, ամեն վայրկեանի
հնարաւորութեամբ. նպատակն յայտնի է նոյն իսկ Քրիստոսի
Փրկչին խօսքովն. — «Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք երբ Տէր
սանն զայցէ . . . զուցէ եկեալ զամենիցէ զձեզ ի քուն. բայց
զոր ձեզդ ասեմ՝ ամենեցուն ասեմ արթուն կացէք:»

Ա Ղ Օ Թ Ք Մ Ը

Քանի որ Հայերէն լեզուն աղօթքի լեզու է, եւ քանի որ
Տէրն մեր իսկ ամէն ժամանակ աղօթք ընել պատուիրած է,
մանաւանդ վորձութեանց ժամանակ, ազգին ջնջին ծառայու-
թիւն մը մատուցանելու սկիզբն բնել պատշաճ կը համարիմ,
ի հրապարակ վնելով զղջական աղօթք մի՝ որ յանուն Անուս-
տասայ Քահանայի կը գանուի նօտրազիր հաւաքածոյ տետրի մը
մէջ, յորում ո՛չ թուական եւ ոչ յիշատակարան կը գանուի: Այլ
նախ «Նրապառ առականոր բանիւ ասացեալ վարդապետաց Եկե-
ղեցւոյ, վասն զանազան գործոց, ողեշահ եւ պիտանիք՝ աշու-
ցիկ որ սիրով ընթեռնուն» Վերնագրով 27 առակներէ յետոյ՝

28 երօրը կէս կը մնայ, թղթերը կը պակսին, գրչութեան կերպը կը փոխուի, գրերն աւելի մաքուր կերպարանք մի կ'ըզգենուն, կ'ըսկսի «Աղօթք Սնատատասայ Քահանայի ասացեալ» վերնազրով Աղօթքն:

Այս աղօթքն յառաջ կ'երթայ մինչև ի վերջն մի եւ նոյն գրչով, եւ առանց գրչութեան կերպը փոխուելու երկու իրատք եւս կը յաջորդեն, (որոնց վրայ ուրիշ անգամ մի եւս): Յետոյ զարձեալ գրերուն ձեւն եւս եւ գրութեան ոճն այլալաժ կը դանենք, եւ կ'ըսկսին Աւետիք Պատրիարքին (1702-5) ողորդական տաղերը, չորս կտոր. իւրաքանչիւր տաղին մէջ մի տրներուն սկզբնազրերը սոյն բառը կը կապեն: Աւետիք:

Ալ այնուհետեւ աղաւաղեալ ոճով, եւ տաճկախառն լեզուաւ եւ նորօրինակ գրչութեամբ կ'ըսկսի պատմութիւն մը Աւետիք Պատրիարքի եւ անոր հանած հայածանայն ընդդէմ կաթողիկեայց՝ ի նախատանօք . . . : Ի վախճանի այս անհամ տանաւոր պատմութիւնը կը համնի մինչև Աւետիքի դերութիւնն ուսկից թուղթ մը զրկուած կը յիշուի եւ հոս կիսկատար կը մնայ պատմութիւնը:

Ահա այսպիսի խառնախումբ ժողովածոյքէ մը օրինակելով կ'ընծայեմ ընթերցասիրաց հետադայ աղօթքն՝ ի քննութիւն, որուն բովանդակութենէն աւելի հետաքրքրական է ինձ վերնագիրը. «Աղօթք Անատատասայ Քահանայի ասացեալ»: Վասն զի Անատատաս Քահանայ անուն Հայ հեղինակի մը գոյութիւնը անձանօթ է մինչև յայժմ. գոնեա ինձ՝ որ աշխարհի խորանկիւն խորչերէն միոյն մէջ կը գտնուիմ՝ ուր չէ հնար ձեռք բերել գոնեա կարեւոր գրքերն ի խորհրդակցութիւն: Ուստի բանասիրաց հետախոյզ քննութեան թողլով այսպիսի հեղինակի մը գոյութիւնն եւ ժամանակն ստուգել, ես՝ միայն իբրեւ «Դպիր աշակերտեալ . . . որ հանէ . . . զնոր եւ զհին» Մտ. ԺԳ. 52, Եթէ՛ նոր եւ եթէ՛ հին, ինչ որ այժմ կը գտնուի ի ձեռքն դանձ մի համարելով՝ կ'ընծայեմ ի լոյս՝ ճշդիւ օրինակելով. ուրեք ուրեք նաեւ թերութիւնքն իսկ, կարեւոր քննութեան համար: Ահա այսպիսի ինչ է ձեռքինս.

ԱՂՕԹՔ ԱՆԱՏԱՏԱՍԱՅ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ԱՍԱՑԵԱԼ

«Տէր մի սրտմտութեամբ քով յանդիմաներ զիս եւ մի բարկութեամբ քով խրատեր զիս» Գիտեմ Տէր զի աններելի

պատուհաս կայ առաջի իմ. յորժամ հանդերձեալ հասիս ¹աթոռ
դատողական. առաջի հրեշտակաց եւ հրեշտակապետաց յայսին
ամենայն դորժք մեղայ իմոց, եւ զիմորդ իշխեմ համարձակ եւ
րեսօք զկատարեալ թողութիւն ինդրել ի քէն Տէր. զի առա-
ւել քան զամենայն մարդ յանցեալ առ քեզ. եւ առաւել քան
զչափն զանուն քո զառնացուցի. ²եւ առաւել քան զսնառակ
որդին սնառակեցայ. եւ առաւել քան զրիւր տաղանդոց պար-
տական ³եւ պարտապան դտայ. եւ առաւել քան զմաքսաւոր
թշնամին զիս մաքսաւոր արար. ⁴եւ առաւել քան զաւաղակն՝
մահտոյարտ չարն զիս արար եւ մահացուց ⁵. եւ առաւել քան
զպոռնիկն չարաչար պոռնկեցայ. եւ առաւել քան զՄանասէի
բարձրացան սնորէնութիւնք իմ քան զզուլս իմ. իբրեւ բռն
ծանր ծանրացան ի վերայ իմ. թշուառացեալս կարօսացայ. մին-
չեւ յկատարած զանուն քո զառնացուցի եւ ⁶ի պատուիրանաց
քոց ոչ լուայ, եւ զմեծութիւն քո չարաչար զրուցի. եւ զզը-
րաւականն քո զոր ետուր ինձ սնորէնութեամբ կորուսի. զո-
ղիս որ ըստ պատկերի քում ստեղծեր մեղօք պղծեալ անպի-
տանացուցի. եւ ժամանակս իմ զոր ետուր ինձ՝ ընդ թշնամիսն
անցուցուի. Ո՛չ ունիմ իորհուրդ մաքուր եւ ոչ խիղճ աստուա-
ծահաճոյս. որպիսի զիմօք եւ որպիսի համարձակութեամբ խնդ-
րեցիք ի քէն Տէր. բազում անգամ յեկեղեցի տառջի քո ան-
կանիմ՝ եւ յեկանելն առժամայն խոտորիմ ի մեղս. բազում ան-
գամ ինձ ողորմեցար՝ եւ զքեզ արհամարհեցի. բազում ինձ համ-
բերեցեր՝ եւ զքեզ բարկացուցի. որչափ երկայնամտեր՝ եւ ոչ
դարձայ, որչափ կանգնեցեք՝ զիս՝ եւ զլորեցայ. որչափ լուար
ինձ, եւ ես քեզ ոչ լուայ. որչափ թողեր ինձ՝ եւ ես քեզ ոչ
ծառայեցի. որ չափ ⁷մեղայ Տէր՝ իբրեւ զհայր կոչեցար եւ իր-
բեւ զբարեկամ համարեցար. իբրեւ ընդ զաւակի խօսեցար, եւ
իբրեւ զհայր խրատեցեր զիս, եւ ի զիրկս քո ընկալար. եւ ա-
սացեր մի՛ երկնչիր, ո՛չ դարձուցանեմ զերեսս իմ ի քէն՝ եւ ո՛չ
ընկենում արտաքս ստեղծուածս անարատ ձեռաց իմոց. եւ յա-
զագս որդոց մարդկան զարիւն իմ հեղի, զիմորդ ոչ ընկալայց
զանկեալն առ իս. Վասն որոյ՝ Տէր բարերար, քաղցր եւ եր-
կայնամիտ, մի՛ սրտմտութեամբ յանդիմաներ զիս, եւ մի՛ բար-

1, 2, 3, 4. Այսպէս յօրինակին, նախդիրք եւ յօդք մերթ աւելորդ եւ
մերթ պակաս են. 5. Յօրինակին երկուայ հարկեր. 6. Յօրինակին միայն
հանգնեց. 7. Յօրինակին այսպէս ամենայն ուրեք զատ գրուած էր. (որ չափ):

կուժեամբ խրատներ¹ զիս, այլ երկայնամտեալ առ իս՝ մի՛ գո-
սացուցաներ որպէս զանպտուղ թղենին . այլ որպէս բարերար
և մարգասէ՛ր Տէր՝ չնորհեա՛ ինձ ժամանակ ապաշխարութեան:
Մի՛ անտես ատներ զինդրուածս իմ, Տէ՛ր, եւ մի՛ ափշտակեր
զիս անպատրաստ. մի՛ անոյ՛ր² զիս որ ոչ եմ լուցեալ զճրպոյ ,
եւ մի՛ ըմբռներ զիս՝ որ ոչ եմ զգեցեալ հանդերձ հարսանեաց ,
մի՛ կացուցաներ հոգիս իմ առաջի բեմի քո՝ առ խայտառակել
զիս. եւ մի՛ առնե՛ր³ զիս ատախ ատանց ապաշխարութեան, այլ
երկայնամտեա՛ եւ թո՛ղ ինձ աղքատիս եւ տկարիս, տտռապե-
լոյս եւ ամօթ եղելոյս. թշուառականիս եւ գերելոյս եւ պոռն-
կոյս եւ անառակիս , անհամարձակիս եւ անպատասխանաւ⁴ ,
անարժանիս երկնի եւ արժանացելոյս⁵ պատուհասից եւ տան-
ջանաց զեհնոյն Սյլ զու Տէ՛ր, մի՛ սրտմառութեամբ յանդիմա-
ներ եւ մի՛ բարկութեամբ խրատեր. ողորմեա՛ ինձ Տէ՛ր՝ զի հի-
ւանդ եմ հոգւով եւ մարմնով. հիւանդ է հոգի իմ, հիւանդ է
միտք իմ, հիւանդ է բնութիւն իմ. Պակասեաց զօրութիւն իմ,
ժամանակ իմ , պակասեցան ունայնութեան⁶ առարք իմ եւ
տեսանեմ կատարած իմ մերձեալ. Սյլ զու՝ Տէ՛ր իմ զթած, բաց
ինձ բախողիս , եւ մի՛ փակեր զգուռն ողորմութեան քո . այլ
բաց՝ եւ ամբարձից զձեռն իմ՝ որ խորս անդնդոց ընկղմեալ եմ,
եւ մի՛ փակեր զգուռն ողորմութեան ընդդէմ. զի եթէ՛ զու փա-
կեացեմ՝ ո՛վ բանայցէ ինձ, եւ եթէ՛ զու ոչ փութա՝ ո՛վ ոք օղ-
նեացէ ինձ, ո՛չ ոք բաց ի քէն՝ Տէ՛ր իմ, որ բնութեամբդ ես բա-
րերար եւ մարդասէր, եւ տո՛ւր ինձ ժամանակ ապաշխարու-
թեան զըջման եւ խոստովանութեան. Դու յաղթեա՛ չարին եւ
արա՛ առ իս ողորմութիւն քո, զի եթէ՛ զու ոչ արասցես ողոր-
մութիւն՝ որչափ ես արարից ուղղութիւն⁷ անհաստատ են եւ
անկատար. Տե՛ս՝ Տէ՛ր իմ, որչափ փորձեաց զիս սատանայ ան-
հարին փորձանօք եւ արար աւերակ յաւիտենից. Արդ՝ հասի՛ր
Տէ՛ր յօգնութիւն ծառայի քո. քանզի զու առացեր, առանց իմ
ոչ կարէք ես՝⁸ ոչինչ . իսկ ես բռնադատիմ ի հակառակութենէ
իմէ . բռնադատիմ ի չար խորհրդոց եւ ի խղճէ մտաց իմոց .
վասն որոյ ողորմեա՛ ինձ՝ Տէ՛ր, զի հիւանդ եմ ես. այլ զու Տէ՛ր
բժշկեա՛ զանձն իմ, քանզի յոյժ խռովեցայ, եւ տեսանեմ զժա-

1. Դատ տեղ այսպէս ք գրուած: 2, 3. Ուղղելիք են առնուք: 4, 5.
կարծեմ ուղղելիք են այսպէս առջ: 6. Յօրինակին առնայնութեան իմ ա-
ռարք իմ: 7, 8. Յօրինակին պակաս է ան, եւ:

մանակ կենաց իմոց եւ ¹ կատարեալն մերձեալ ի հունձս հաս-
կալ եւ հնձողն վշտացեալ . տեսանեմ մանկաղն բարձեալ եւ
զտապարն եղեալ առ արմին ծառոյն : Հայիմ անպաղուծիւնս
իմ, տաղնապաւ զի հնձիմ եւ ի հուր մատնիմ . Վասն այսորիկ
ռսկերք իմ խոռովեցաւ յոյժ, եթէ զինչ զործեցից՝ ոչ զիտեմ, զի
եթէ ժամանակս կենաց խնդրեցից՝ երկնչիմ, զի աւուրք զա-
ւուրս յաւելում ի մեզս իմ . թշնամին պատերազմեալ ընդ իս
չար խորհրդով՝ ոչ պաղարիս Այլ դո՛ւ Տէր, սղորմեա՛ն անարժան
ծառայիս քո, եւ փրկեա՛ն զիս ի դառն տանջանաց զժոխոց , եւ
արժանի արա՛ն զի ² ուրախութեամբ տեսից զքեզ յաւուրն ա-
հեղին . եւ քեզ փառք յաւիտեանս ամէն :

Անաստաս Քահանայի այս միակտուր աղօթքն յետոյ՝ նոյն
ձեւ գրերով եւ նոյն տառասխալ գրութեամբ կը յաջորդէ Դա-
նօթ խրատ մի (Տէս Հանդէս Ամսօրեայ 1897 մարտ) : Առանց
նշանակուելու թէ որո՞ւ գործն է : Չեմ գիտեր թէ այս լռու-
թիւնն արդեօք նոյնը Անաստաս Քահանայի վերագրելու բաւա-
կան պատճառ կրնա՞յ համարուիլ : Խրատն այսպէս կ'ըսկսի .
«Յաղագս չբամբասելոյ Քահանայ» : Այս վերնագրէն յետոյ ան-
միջապէս կ'ըսկսի . «Միթերք սգոյ եւ աղջամուղջ տուտմութեան
ղիգեալ կուտի ի վերայ իմ հանապաղ . զի ախաւ չար եւ անօ-
րէնութիւն ահեղ մտեալ յեկեղեցի տեսանեմ» եւլն . , որուն
ամբողջ տպագրութեամբ ի լոյս ընծայեալ ըլլալն ինձ անձանօթ
է . այս անգամ մինչեւ ներկայիս հրատարակումը սպասեղով՝ որ
բարեացեալմ ընթերցասէրք ազդեն ինձ եթէ տպագրական լայ-
նածաւալ ասպարէզին մէջ ինձ անձանօթ՝ ստկայն հանուրց ծա-
նուցեալ անկիւն մը բռնած է, կը խոստանամ ուրիշ անգամ մի
եւս յիշեալ խրատն՝ ինչպէս նաեւ Անանիայի վերագրեալ խը-
րատն «Վասն զղջման եւ արտասուաց» դնել ի հրապարակ սոյն
Պատկեր կիսամեայ թերթիս մէջ, եթէ հաճոյ թուի, այնպէս՝
ինչպէս եւ որչափ որ ձեռքս կը գտնուի, յօդուտ եւ ի պայծա-
ռութիւն Եկեղեցական զրախանութեան :

1. Թերեւս ուղղելի այսպէս, է Կապարեալն Վերջեալ, է հունձս, եւլն :
2. Եօրնակին, զիս յաւիտեանս :

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Ս. ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ ԹՂԹՈՑ ՎՐԱՅ

(Շարունակութիւն տես քիւ 2 եւ վերջ)

Տպագրին հետ բաղդատելով զեղեցիկ անդրադարձութեան
կը յանկիմք. Զժառայս եւ զաղախնայս մի՛ արհամարհեսցես ,
նոյնպէս եւ նորա մի՛ հպարտացին. Տպագրին կ'ըսէ . Զժա-
ռայս եւ զաղախնայս ուսուցես մի՛ արհամարհել զտեսքս ,
նոյնպէս եւ նորա մի՛ արհամարհեսցեն զնոսա : Որչափ որ յոյնն
զեղեցիկ է, ռակայն տարակուսելն աւելորդ է՝ թէ հայն զեղեց-
կազոյն է, եւ յաջորդ իմաստին հետ ալ աւելի սերտ յարակից:
Զի յաջորդն կ'ըսէ. զի առաւել եւս ազատութիւն գտցեն յԱս-
տուծոյ, այսինքն՝ յԱստուծոյ գտցեն մանաւանդ զազատութիւնն,
ի՞նչ էր այդ ազատութիւնն . ի՞նչ Մի՛ սիրեսցեն ազատիլ ի
հասարակացն . Բրիտանիայք սովոր էին իրենց ծառայքն՝ որ
սեպհականութիւն էր իրենց՝ ժամանակ մը կրթիլէ յետոյ ի հա-
ւատս Բրիտանիոյ՝ ազատ կացուցանել ի ծառայութիւնէ. այդ ծա-
ռայք բուն իսկ ստրուկք են , զորս հաւատացեալք ըստ Աւե-
տարանին ստրուկ չկոչելով՝ ծառայակից եւ սննդակից կը կո-
չէին, մանաւանդ զհաւատացեալս , եւ ժամանակ մի՛ պահելէ
յետոյ՝ եթէ ծառայք ազատ լինել փափաքէին՝ կը տարուէին
յեկեղեցին եւ ժողովոյն առջեւ ազատ կը հռչակուէին յոժար կա-
մօք տերանց եւ օրինական տրուիլ : Այս օրինական ձեւերէն
յետոյ՝ պայման կը զրուէր , որոչեալ ժամանակ մը՝ եկեղեցւոյ
որ եւ է ծառայութեան մէջ մնալու : Այսպիսի ծառայից ունեւ՝
եկեղեցւոյ՝ այսինքն հաւատացելոց հասարակաց գանձէն վճար-
ուելով ազատ կը հռչակուէին. այս է ի հասարակաց խօսքին ի-
մասան Նոյն եւ նման սովորութիւնն կը տեսնեմք եւ առ Եւ-
րայեցիս Որոց զէմ կ'ըսէ. մի՛ սիրեսցեն ազատել ի հասարա-
կաց (Տպագրին չըմբռնելով իմաստն կը յաւելու ծառայութեան),
զի մի՛ գտանիցին ծառայք ցանկութեանց. զի շատ հաւանական
է չազատին ազատ լինելով՝ առանց օրինաց պահանջած հաւա-
տարիմ ծառայութեանն՝ ի ցանկութիւն զրդիլ իրիք :

Եւ չար արուեստից փախիլ , այլ եւ ոչ իսկ ասել փան
այտոցիկ , Խօսեսջիր ընդ քորսդ իմ՝ սիրել զՏէր եւ նաճել զկէ-

նակիցս իւրեանց մարմնով եւ հոգւով: Այսպէս եւ եղբարց իմոց պատուիրեա յանուն Յիսուսի Քրիստոսի՝ սիրել զկանայս իւրեանց, որպէս Տէր զԵկեղեցի: Եւ եթէ ոք ժուժկալութիւն ունիցի՝ կացցէ ի պատիւ մարմնոյ Տեառն եւ մի՛ պարծեացի. իսկ եթէ ոք պարծեսցի՝ կորիցէ. եւ եթէ առաւել քան զեպիսկոսյոս անձն համարեսցի՝ ապականեսցի: Պատշաճ է արանց եւ կանանց հրամանաւ եպիսկոպոսի ամուսնանալ, զի եղիցի ամուսնութիւնն ի Տէր, եւ ոչ ցանկութեամբ. ամենայն ինչ ի փոսս Աստուծոյ եղիցի:»

Տպագիրն չար խորամանկութիւն կ'ըսէ փոխանակ չար արուեստի. այլ զիտելի է զի յունականին համեմատ է: Յաջորդ տողերն իրարու մէջ հիւսած է Տպագիրն. այլ եւ ոչ իսկ ասել վասն այսոցիկ . . . եղած է. եւս առաւել խօսեսցիր ընդ բորսդ իմ վասն այսոցիկ եւ ասացես նոցա . . . զոր ըստ յունին մասամբ ի յաջորդին կը տեսնեմք: Հաճել զկենակիցս իւրեանց, ըստ Տպագրին եղած է՝ եւ բաւական է նոցա ի գործս իւրեանց, իսկ ժուժկալութեան համար զրած տողերն ասոնք են. եթէ ոք ժուժկալութիւն ունիցի եւ կարող է կալ սրբութեամբ ի պատիւ մարմնոյ Տեառն՝ կացցէ եւ մի՛ պարծեսցի, . . . եւ եթէ գտանիցի ոք առանց (յոյն առաւել քան) զեպիսկոպոսի՝ ապականեսցի: Վերջի տողերէն կը տեսնեմք՝ որ Առաքելոց ժամանակէն ամուսնութիւնն առաջի Եկեղեցւոյ (Եպիսկոպոսի) կը հրամայուի:

«Նայեցարուք յեպիսկոպոս՝ զի եւ Աստուած ի ձեզ նայեցի. անձն իմ փոխանակ անձանց ձերոց՝ որոց հնազանդիք եւ պիսկոպոսի եւ քահանայից եւ սարկաւազաց, եւ իցի՛ն եղիցի ինձ մասն ընդ ձեզ առ Աստուած: Ընդ միմեանս վաստակեցէք եւ ընդ միմեանս նահատակեցարուք, ընդ միմեանս ընթացարուք, ընդ միմեանս չարչարեցարուք, եւ ննջեցէք եւ զարթիք ընդ միմեանս, իբրեւ անտեսք եւ ընտանիք եւ սպասաւորք Աստուծոյ. Հաճոյ լերուք որում զինուորիքդ, զի ի նմանէ ընկալչիք պարզեւս: Մի՛ ոք ապստամբ գտցի ի ձեզ: Մկրտութիւն եղիցի ձեզ իբրեւ զգէն, հաւատք իբրեւ զսաղաւարտ, եւ սերն իբրեւ նիզակ, եւ համբերութիւն՝ իբրեւ զսպառապէն, եւ զանձը եղիցին ձեր՝ զործք ձեր, զի ընկալչիք զարժանաւոր վարձս ձեր: Երկայնամիտ լերուք միմեանց հեղութեամբ, որպէս եւ Աստուած ձեզ: Ուրախ եղեց ի ձեզ յամենայն ժամ:»

Յունական օրինակս նախկին տողերուն մէջ կ'ըսէ. անձն

իմ փոխանակ որոց հնազանդին էսլրսկոպոսի, *եւն. սյօֆնըն՝* եղիցի անձն իմ փոխանակ այնոցիկ, *եւն. բայց զի Տպագիրն* յոգնակի երկրորդ դէմքի փոխած էր՝ *Թողուցի այնպէս* : Սոյն պատճառաւ եւ յաջորդ իցի՝ եւ եղիցի ինձ մասն ընդ այնոսիկ առ Աստուածն՝ զրի ընդ ձեզ : Ընդ միմեանս վաստակեցէք, եւ ընդ միմեանս ցարգարեցարուք, *եւն. Տպագիրն կը ձանձրանայ ամբողջել. այլ միայն՝* Ընդ միմեանս վաստակեցէք եւ ընդ միմեանս ցարգարեցարուք եւ ցնջեցէք եւ զարբիք ընդ միմեանս . . . *կ'ըսէ .* գուցէ թէ սոսկալի չողէն քունն եկեր է : Յաւալի է՝ որ ուր գեղեցիկ տող մը , կամ բառ կամ օրինակ կը գտնեմք՝ *Տպագիրն կ'աղաւաղի .* Հաճոյ լերուք որում զինւորիքդ *կ'ըսէ յոյնն .* հայն կը կարդացունէ՝ Հաճոյ լերուք եւ ծառայեցէք նմա :

Հեռեւեալ տողերուն մէջ վասն զի Մկրտուրիանն մոռցեր է՝ յոյն զորա տեղ կը դնէ, եւ կը փոխէ այսպէս : Այլ կացցի ի ձեզ հաւատն իբրեւ գգին, եւ յոյսն իբրեւ զսաղաւարտ, եւ սերն իբրեւ զնիզակ, եւ համբերութիւնն իբրեւ զվաճան : Վաճանն փոխանակ սպառազինուն է : Զիչէ սոյն ընթացքն բռնած են եւ Ս. Բարսղի Վեցօրէից ձեռագրին դաղափարողք : Երկայնամիտ լերուք միմեանց հեգութեամբ, որպէս քե Աստուած իցի ի միջի ձերում : *վերջին մասն յունականէս բոլորովին տարբեր է : Յոյնն* կը կնքէ տունն ուրախ եղեց ըսելով, *Տպագիրն ընդ հակառակն՝* ուրախ եմ : Սոյն պարբերութեանս իմաստն՝ առ հաւատացեալս Զմիւռնիոյ ուղղեալ է, մինչդեռ *Թուղթս* առ Առաջնորդն քաղաքին Պողիկարպոս : Այս զարմանք պէտք չէ ազդել ընթերցողաց, վասն զի ըստ քրիստոնէական հին սովորութեան այսպիսի *Թուղթք՝* թէեւ յանուանէ տունն ձեռնականք՝ առաջի ամբողջ եւ կեղեցւոյն կը կարդացուէին , որով եւ հաւատացելոց մաս հանելու էր ըստ պատշաճին : Այսպէս կը տեսնեմք Պաւղոսի առ Տիմոթէոս *Թուղթն* :

«Այլ զի եկեղեցին Անտիօքայ Ասորոց հանդարտեալ (յն. խաղաղացեալ) է աղօթիւք ձեր , որպէս եւ յայտնեցաւ ինձ : (Տպագիրն որպէս եւ գրեցին առ իս) . եւ ես ուրախութեամբ եմ յօստովն Աստուծոյ՝ երբ ցարգարացօք հասից Աստուծոյ եւ ի յարութեան աշակերտ ձեր գտայց : Դիտելի է զի ոմանք ի յոյն օրինակաց ըստ հայերենին ունին , եւ ես ուրախութեամբ եմ , կամ խրախ եմ յօստովն Աստուծոյ՝ երբ աղօթիք ձերովք եղեց աշակերտ : Թէպէտ եւ Տպագիրն խառնակ է, եւ փոխանակ վերին ուրախութեան կ'ըսէ խաղաղութեամբ :

«Բարեոք է ո՛վ երանելիդ Պողիկարպէ՛, (յն. աստուածե-
րանեայ), ժողովել ժողով արժանի Աստուծոյ, եւ ընտրել զոր
յոյժ սիրելին է ձեզ այր առաքինի, որ կարող իցէ լինել կա-
րապետ Աստուծոյ եւ առաքել յԱսորիս, որպէս զի փառաւո-
րեացն զսէր ձեր փոյրեռանդն ի փառս Քրիստոսի. Քրիստո-
նէի չիք իշխանութիւն անձին իւրում, այլ պատրաստ է Աս-
տուծոյ եւ այս գործ է Աստուծոյ՝ եւ ձեր՝ յորժամ կատարի-
ցէք զսա :

«Հաւատամ չնորհացն՝ եթէ պատրաստ էք ի գործ Աստու-
ծոյ, զի գիտեմ զպատրաստութիւն ձեր ի ճշմարտութիւնս Փո-
քու գրովս խնդրեմ ի ձէնջ : »

Բաւական տակն ի վրայ չըջած է խեղճ Տպագիրն. ժողո-
վել ժողով արժանի Աստուծոյ եւ ընտրել զոր յոյժ սիրելին է . . .
Տպագիրն կը կարգայ՝ ժողովել խորհրդով զխորհրդակիցս ար-
ժանիս Աստուծոյ, եւ ընտրել գորս յոյժ . . . արս առաքինիս .
այսպէս միշտ ի յողմակի. որ աւելի յարմար է առաջին թղթոյ
մէջ տեղեւորութիւնս. Որք կարող են լինել կարապետս Աստուծոյ.
զարմանալին է զի տաս վերջ ի վերջոյ կարապետն կը դանձմէ,
Փոյրեռանդն ի փառս Քրիստոսի կը պահասի ի Տպագրին :

«Զի ամենայն եկեղեցեաց ոչ հանդուրժեցի զրեւ՝ զի յան-
կարծակի մեկնեցայ ի Տրովադայ ի Նէապոլիս. այլ դու ըստ կա-
մացն Աստուծոյ գրեալ յեկեղեցիս որ ի վեր են, (յոյն. որ ա-
ռաջի են. իսկ Տպագիրն դեռ կ'երկարէ, քան զմեզ), իրեւ այր
որ ստացեալ է զմիտս Աստուծոյ. (Տպագիրն սոյն տողն ամե-
նէն առաջ կարգելով՝ ըստ կամացն Աստուծոյ խօսքն կը զեղ-
չէ), որպէս զի եւ նոքա զնոյն գործեսցեն. եւ առաքեսցեն արս
հետեւակս՝ (չիք ի Տպագրին)՝ որք կարողքն իցեն՝ հանդերձ
թղթովք, ի մեռն որոց ի քեզ առաքեսցին. (չիք ի Տպագրին).
զի փառաւորեսցիք ի գործս յաւիտենից, որպէս եւ արժանի էք :

«Ողջոյն տամ ամենայն մարդոյ ըստ անուան իւրում եւ
կնոջ Եպիտրոսոսի եւ ամենայն տան նորա, եւ որդեոց նորա :
Ողջոյն տամ Ատտալեայ սիրելւոյ իմոյ. ողջոյն տամ այնմ եղ-
բօր՝ որ պատրաստեալ է երթալ յԱսորիս. եւ եղիցին չնորհք
ընդ նմա յամենայնի, եւ ընդ Պողիկարպոսի՝ որ առաքէն զնա :

«Աղօթեմ զի ողջամբ լինիջիք յամենայն ժամ ի Քրիստոս
Յիսուս Աստուած մեր, յորում կայցէք միաբանութեամբ ընդ
Աստուծոյ եւ ընդ եպիսկոպոսի Ողջոյն տամ Աղկիայ սիրելւոյ
իմոյ անուան : »

«Ողջ լերուք ի Տէր»․ որ ի Տպագրէն կը զեղչուի, եւ սորա տեղ կը զրուի։ Շնորհք քնդ ամենեսինն ձեզ, ամեն։

Նախ քան զողջոյնս զիտելի է՝ ի ձեռն որոց ի քէն առաքեսցին եղականէն վերջ՝ անմիջապէս զի վառաւորեսցիք յողնականն, որ ինչպէս ի հայունն նոյն եւ յունին՝ մանաւանդ առ հինս շատ անգամ կը տեսնուի։ Ս. Պաւղոս առ Եփեսացիս թրդթոյն մէջ ունի զսոյն։

Որ Հանդրին ափանց խորոց խաղաղիկ ծովակին Կարմիր հանդրունին բարձունքն թառած՝ Բարսղի այլ Արարչին մանաւանդ վեցօրէիւք զարարչականն նկատես զսքանչելիք, ծանրատաղտուկ հոյոցդ մէջ, անբաժանն ի քէն ըղձակիրտ ընծայէ Գեղ զայս եւ այս նուազ յընթերցումն. Եղբայր պատուական։

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Ք

ՀԱՆԱՐԱՆԱԿԱՆ. Գոհողկարտիայի ոսկեծին զաշտերն. — Երկու տարի է զեռ հազիւ Գոհողկարտիայի (Նոր Կալէս հար.) ոսկեբեր զաշտերուն շահագործութիւնն. որով թէպէտ եւ ցարդ մեծ համարս ստացած է, սակայն առ հասարակ համամիտ են՝ թէ քիչ տեսնէն հարաւային Ափրիկէի բովուց հոչակն պիտի ստանանէ։

Ոսկեբեր զաշտերուն առհասարակ յատկանիչն է՝ երեսին վրայ առատանալ, փրփրադէզ կղկուղով ծածկուած։ Տեղ տեղ անհուն համբարներ, այլ ամփոփ երակներ՝ յորս ոսկին կանոնաւոր կերպով ցրուած է, այլ ոչ առատ։ Երկուքէ մինչեւ հինգ ոտնաչափ թանձրութեամբ եւ մղոններով երկայն երակներ զըտնուեցան. ուսկից անցեալ տարի միայն 3878 քիլոկրամ ոսկի հանուեցաւ։

Ղրիմու նաւթային աղբիւրքն. — Ղրիմու մէջ առատ են նաւթային աղբիւրքն. մանաւանդ Կերչինն եւ Քորչեկէնին եւ Շէնկէլէք քաղաքներու մերձակորքն ուշագրաւ են։

Բացուած 100 աղբիւրներէն ամիսը 1310 քիլո նաւթ կը հանուի։ Մինչեւ 500 մեղր խորութեան երթալով՝ նաւթ ելած է, այլ կազ։

Ղրիմու նաւթային շահագործութիւնն զաղղիացի ընկերութեան մը ձեռքն է : Շէնկէլէքի մօտ 403 մեղր խորութեամբ փորեցին եւ մինչեւ 800 մտաղիր են առաջ տանիլ : Նաւթի հետ խառն է կազն, որով զօրաւոր ցայտով աղբիւրն կամաց կամաց կ'ըսկսի նուազիլ. վասն զի համբարն առատ չէ :

Ղրիմու նաւթն թխագոյն է եւ ծորական, Պաքուինին նմանն : Շէնկէլէքի նաւթին խտութիւնն է 0,854 է մինչեւ 0,887, բնածին նաւթն Օտեսսա կը զրկուի որպէս զի զտուի :

Հանածխոյ ամբարքն եւ սպառումն. — Անգլիական թերթէ մը կը քաղենք հետեւեալն : Մեծն Բրիտանիա 1894 ին տուած է 188,277,000 տակառաչափ հանածուխ : Միացեալ Տէրութիւնք Ամերիկ. 152,448,000 տակ. : Ապա կուզան, Գերմանիա 76,741 հազար տակ. Գաղղիա 26,964,000 տակ. Պելճիա 20,534,000 տակ. Աւստրիա 9,573,000 տակ. Ճարոն 3,371,000 տակառաչ. :

Բրիտանական զաղթականներու մէջ Գանատա 3 է մինչեւ 4 միլիոն տակառաչափ կուտայ : Նոր Կալէս հար. գրեթէ 3 ու կէս միլիոն տակ. Նոր Զելանդիա 500,000 տակառաչափէ աւելի : Հնդկաստանի մէջ օրէ օր կը շատնայ : 1883 ին 1,316,000 տակառաչափն անցաւ, 1894 ին 2,821,000 ն :

Ածուիի արտածութիւնէն աւելի ներածութիւն ունեցող երկիրներն են. Ռուսիա, Շուէտ, Գաղղիա, Սպանիա, Իտալիա, Աւստրիա Հունգ. : Նոյնպէս Բրիտանական զաղթականութեանց շատերն. Գանատա, Վիզդորիա, Գուինիանտ, Դազմանիա, Նոր Զելանտա, Բ. Գլուխն, Հնդկաստան :

Ռուսիոյ սպառած ածուխն է 79% ռուսական, 17% անգլիական, 4% օտար : Շուէտ առ հարիւր գործածած ածուխին 88ը Անգլիայէն կը գնէ. նոյնպէս միւս երկիրներն քիչ կամ շատ : Գաղղիոյ 12%, Սպանիա 50% : Իսկ Իտալիա միայն անգլիական ածուխ կը գործածէ :

Չանաղան երկիրներու մէջ ածխահատքն զործողներու թիւն 1894 ին այս էր. Բրիտանական Միացեալ Թագաւորութեանց մէջ՝ 665,747 հոգի. Գերմանիոյ մէջ՝ 299,627. Պելճիոյ՝ 127,103. Գաղղիոյ՝ 331,589. Ի Ճարոն (1893) 30,345. Միացեալ Տէրութիւնք՝ (1893) 163,309. անգլիական Հնդկաստան՝ 43,197. Գանատա 9694. Նոր Կալէս հար. 9131 :

Թիւնիզի մեջ նաեւ. — Թիւնիզի մէջ Տարա լեռներուն

ոտքին մօտ նաւթի առատ համրար մը յայտնուած է: Ամերիկայի մէջ զործածուած ոճով սոր մը բացուելով՝ 460 մեդր խորութեամբ՝ նաւթը գտնուած է: Առ այժմ օրական արդիւնքն է 50 տակառաշափի մօտ: Թանձր իւղ մ'է, զանազան խառնուրդներով:

ԲՆԱԽՍՍԱԿԱՆ. Դոդոշք (Crapaud). — Պ. Hartmann Բնական Դիտութեանց Թերթին մէջ զոգոչներու մէկ տեսակին վրայ՝ զորս զիտական անուամբ Ալիթալ (Alyte) կը կոչեն՝ այս հետաքրքրական տեղեկութիւնն կուտայ: Մարտ ամսէն մինչեւ օգոստոս՝ երեկոյններն արուն կ'ըսկսի միաձայն երգել. որչափ ալ միօրինակ է այդ ձայնն՝ այլ ակորժալուր, որով զէգն կը կանչէ. իզին ծրած հակիրթներն երկայն համրիչի մը նման կպած են իրարու, 200 էն աւելի է թիւն: Արուն այդ համրիչը իր ետեւի ոտքերուն կը պլէ 8 թուոյն ձեւով եւ առանց նեղութիւն ցոյց տալու՝ կ'երթայ: Բաւական օրեր այս բեռը կրելով՝ կ'երթայ կուգայ իր կերակուրն պրպտելով: Երեք չարաթ վերջը՝ չզիտեմ ինչ զգացմամբ կը նետուի ջրոյն մէջ. սակայն անձնասպանութիւն չէ նպատակն, այլ այդ բռնէն ազատի: Զրին մէջ կը թաւալի, կը տապալի, մինչեւ որ այդ հանգուցաւոր համրիչէն պրծելով ցամաք ելլէ նորէն: Զուերն շուտ կ'աճին եւ չերեփիկը կը ծնանին: Աշունն եւ ձմեռն ջրոյն մէջ կը մնան, եւ իրենց զարգացումն միշտ յաջորդ տարին է: Զմեռն ամբողջ թրթուրի վիճակն կը պահեն: Այս վիճակին մէջ ձմերուան ցրտոյն եւ սառուցի կրնան դիմանալ: Պ. Hartmann իւր փորձերուն մէջ շատ անգամ սառուցի կտորի մը մէջ փակուած տեսած է այդ թըրթուրներն. որք օգերուն տաքութեան հետ կեանք ու կենդանութիւն սկսեր են վերստին: Շերեփիկներու սնունդն է՝ ջրեւրու մէջ զանուած քայքայուած կենդանական եւ բուսական մարմիններն: Յաջորդ տարւոյն մայիսէն մինչեւ սեպտեմբեր ջրէն կ'ելլեն, պոչն կը թափեն. քարերու տակ կ'ապրին, գիշերներն միայն ելլելով՝ իջունջ, ճանճ, որդ եւ ճճի իրենց կերակուրն է: Երբ որսը տեսնեն՝ կ'ըսէ Պ. Hartmann՝ մեծ մատին եղունգն կ'սկսի զոզղզալ մինչեւ որ պատշաճ հեռաւորութեան հասնելով ակրանան որսին:

Ապագային Էքեկտրայոյսն . — Բաւական օրէ ի վեր լու-

գաղնցուղ խողովակի մը անունն լուսած է, զոր այժմեան հրա-
ցայտ լուսոյն վառարանին տեղ կ'ուզեն դորձածել :

Ամերիկայէն լուր կը հասնի՝ թէ Պ. Edison ուսումնասի-
րելով այս խնդիրս նորահնար ծորնական (fluorescent) լամպար-
ներ հնարեց յաջողութեամբ : Լոյսերնին մեղմ է այլ զօրաւոր ,
եւ արեւու լուսոյն պէս տարածական : Այս անծանօթ եւ ան-
տես ճառագայթներն (x) ապագային լուսաւորութիւնն պիտի
ծնանին :

Լամպարն ապակեայ խողովակ մ'է , երկու ծայրն տա ի
հակ երկայնելով մետաղեայ գտակներով փակուած . որք ելեկ-
արական թելերու հետ հաղորդակցած են կանթերու ձեռամբ :
Ընդունարանին ոյն հանուած է : Եզերաց միոյն մօտ . ներսէն
մկտալեայ հակեալ սկաւառակ մը ճառագայթներն ապակեոյն
կողերուն վրայ կ'անդրադարձունէ . իսկ ապակեոյն ներսի կո-
ղերն մետաղական ծորնական նիւթով ծնփուած են , որով այդ
անծանօթ ճառագայթներուն լուսով կը լուսաւորուի :

Հնարողն նախ շատ նիւթեր դորձածեր է՝ իրր ծորնական
ծեփ , ոմանք բոլորովին լուծուելով զատարկութեանն վըասեր են :

Պ. Edison կ'ըսէ՝ թէ այս իր դորձածած ծորնականն այդ
ճառագայթներն ամբողջ ի լոյս կը փոխէ , եւ թէ մինչեւ այսօր
լուսաւորութեան համար գործածուած ամեն միջոցներէ աւելի
պակաւակն է : Դեռ մանրամասնութիւնք կը պակսին .

Դաշնակահարի մը սպառած ոյծն . — Դաշնակի ակոյց մը
ամենադաշն հնչեցունելու համար մատին տուած ճնշումն 110
կրամի հաւասար կը համարուի , երբ մինչեւ վար իջուցուի , իսկ
ամենազօր ձայնին՝ 3 քիլոկրամ :

Chopin ի վերջի փորձը՝ յորում բազմաթիւ տշակերտներ
հաւաքուած էին , հատուած մ'ունի որ թէպէտ երկու վայրկեան
միայն կը տեւէր՝ այլ 313 քիլոկրամ ճնշման սպառումն կը պա-
հանջէր :

Նոյն երաժշտին կազմած հոչակաւոր յուղարկի քայլերդին
մէջ ամենադաշն եւ ամենազօր մը կայ՝ մէկ ու կէս վայրկեան
տեւողութեամբ՝ որ 384 հազարակրամ ճիգն կը պահանջէ :

Ուրեմն դաշնակահարք երաժիշտ պէտք չեն կոչիլ , այլ
վահագներ , զիւցազներ :

Պ Ա Տ Մ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳ ՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 3)

Գլխաւոր ընկերակիցներն ասոնք են.

Նախ Աստուածատուրն՝ Օգոստինոսի որդին. աղայութեան տարիքն անցուցած է, եւ արդէն կը զուշակուի թէ օր մը իւր հօրը համբաւուն պիտի հաւատարի. ոչ նուազ է խելքով. «Մեզի հետ առինք, կ'ըսէ Օգոստինոս, Աստուածատուրն ալ՝ մեղացա որդին, որուն բնութիւնը լիովին ճշիւ ստեղծեր էր Աստուած . հազիւ թէ տառնըհինգ տարեկան կար, կը զերազանցէր իմաստութեամբը չափահաս անձինքը . ամէն օր՝ ամէն առթի մէջ յայտնի կ'ընէր իւր զարմանալի խելքը , եւ ցոյց տուած հանձարոյն մեծութիւնը կը վախցնէր զիս» Բայց բարեբախտաբար այն հանձարոյն հետ ալ զերի ի վերոյ ջերմեռանդ եւ անմեղ սիրտ մը ունի. օր մը՝ օրինակի աղագաւ, կը հարցունէր թէ ո՞վ է այն մարդն որ զԱստուած իւր սրտին մէջ կը կրէ , ինքը պատասխան կուտար ըսելով. «Անիկայ որ ողջախոհութեամբ կ'ապրի.» եւ Օգոստինոս այն կարճ պատասխանէն զոհ չըլլալով , եւ ուղիով հասկնալ թէ այն խօսքով միթէ սոսկ նոյն առաքինութեան գէմ գործուած մեծ մեղքերէն զզուշանալը կ'ուզէր ըսել, «Ո՛հ, քան լիցի, կը զոչէ Աստուածատուր , ճշմարիտ ողջախոհ անձն անիկայ է որ անղաղար եւ ամէն առթի մէջ զԱստուած կը նկատէ, եւ իւր սիրտը եւ կամեցողութիւնը անոր կամացը կը համակերպէ»

Աստուածատուրն ալ մկրտուած չէ դեռ, բայց այնպիսի եռանդով պատրաստութիւն կը տեսնայ մկրտութեան հանդիսին՝ որ իւր մամը՝ Սրբուհի Մոնիգա, չատ անդամ կը ստիպուի չափաւորելու զանկայ, Իւրաքանչիւր ոք՝ անոր վաղահաս հանձարն եւ մաքրափայլ անմեղութիւնը տեսնալով, լինչ պիտի չը-

լայ՝ կ'ըսէին հիացմամբ, այսպիսի տղայ մը, երբ սիրտն ու հոգին ընդունելու ըլլային իրենց կատարեալ լրումը. եւ ինչպիսի ընտիր պարգև մը պիտի չըլլար սա սուրբ Եկեղեցւոյ ծառայութեան համար : Բայց Աստուածատուը պիտի չտեսնայ այն օրը. հրեշտակային տղայութիւն մը, ալ աւելի մաքուր պատանեկութիւն մը, սրբալայել տրամադրութեամբ մկրտութեան խորհրդոյն ընդունելութիւնն, եւ՝ քիչ մը ետքը, իւր մահը, ահաւառիկ այս պիտի ըլլայ այն տղուն վաղանցուկ՝ բայց անպին ճակատագիրը. Օգոստինոս անոր մահուն վրայ պիտի գրէ՝ ըսելով. « Հրճուալից զգացմամբ կը յիշու միշտ Աստուածատուրս, թէ՛ մաքրութեան հասակին մէջ, թէ՛ առաջին երիտասարդութեանն տունն, եւ թէ բոլոր կենացը ընթացքին մէջ չեմ գտնար բիծ մը որ կարենայ խռովել անոր անուշ յիշատակն իմ սրտիս մէջ » :

Երկրորդ ընկերակիցը Նովիկիանոսն է, սուրբ Օգոստինոսին եղբայրը, արքունի Մոնիզայի երկրորդ որդին. շատոնց ի վեր մկրտուած, բարեպաշտ, երկչոտ, տկար կաղմուածքով, գրեթէ միշտ հիւանդոտ պատանի մըն է. Օգոստինոսին հանձարէն ամենեւին բան մը ժառանգած չէ. իսկ Մոնիզայի ջերմեռանդ ոգին լիովին կը կրէ, եւ կրնանք ըսել որ բոլոր կեանքը լուսեմբամբ եւ աղօթելով անցուցած է :

Երրորդն՝ Ալիքիոս, որն որ արդէն ընթերցողաց ծանօթ է. ազգականութիւն մը չունի Օգոստինոսին հետ, բայց ամենամտերիմ բարեկամը, եւ անոր սրտին եղբայրն է, ինչպէս կ'ըսէ սուրբը. Իրեն պէս նոյն տառապանքներն եւ մոլորութիւնները կրելէն ետքը, սակայն առանց ունենալու անոր անկարգութիւնները, մի եւ նոյն լուսով ինքն ալ կը լուսաւորուի, մի եւ նոյն տեղն եւ մի եւ նոյն տունն : Ասոր համար չուզէր բաժնուիլ իւր բարեկամէն. մէկտեղ կը պատրաստուին սուրբ Մկրտութեան, եւ օր մը Եկեղեցին պիտի տեսնայ որ երկուքն ալ՝ եպիսկոպոսութեան պատուաւոր լծին տակ, կը ծառային Աստուծոյ տառին մէջ, եթէ ոչ մի եւ նոյն հանձարեղութեամբ դռնէ մի եւ նոյն ոգւով վառուած :

Օգոստինոս իրեն հետ առած է նմանապէս երկու երիտասարդ պատանիներ ալ, ոչ բարեկամական անուամբ, վասն զի առ այս տարիք չունէին դեռ, այլ իրրեւ ուսանողք, որոնք հօր պէս կը սիրէին զինքը, եւ ինքն ալ անոնց կրթութեան ամենափափուկ խնամքով մը կը պարապէր. անուններն էր՝ Լիչէնցիոս եւ Դրիսէցիոս :

Դրիժէցիոս՝ քսանամեայ երիտասարդ մը , ուսման համար մեծ ճաշակ ունէր . խելացի եւ միանգամայն ամէն զեւեմ՝ ազնուական եւ փափուկ բաներու մեծ սէր ցոյց կուտար : Նախ ընտրած էր զինուոց ընթացքը . բայց հոն՝ խզճի հանգստութիւն չգտնալով ձգեր էր , եւ դրաւորական ուսմանց ձեռք զարկած էր , եւ մասնաւորապէս պատմութեան , զորն որ ծերոց եւ պառաւանց պէս կը սիրէր : Օգոստինոս կը սիրէր այն զուարթ եւ եռանդնոտ բնաւորութիւնը . մանաւանդ թէ սուրբ մկրտութեան պատրաստելիլը նկատելով՝ մեծապէս կ'ուրախանար :

Լիւէնցիոսն աւելի կը նեղէր զինքը . կրակ ու բոց եւ անզուսպ բնաւորութիւն մը . բանաստեղծութեան համար արտաքոյ կարգի սէր կապած ըլլալով , նոյն իսկ սեղանի վրայ՝ կերակուրն ուտելու ատեն տաղաչափութեան կը պարտապէր . զիւցազնական դէպքի մը պատմութիւնը լսելուն պէս՝ երեսին գոյնը կը փոխուէր . կարգէ դուրս զգացմամբ կ'երգէր Սոփոկլէսի քերթուածները . Վիրգիլիոսը միշտ լալով կը կարգար : Իսկ ընդ հակառակն փիլիսոփայական եւ մանաւանդ կրօնական խնդիրներէն սաստիկ կը ձանձրանար . ստուգիւ այս տրամադրութիւնները շատ կը տանջէին զՕգոստինոս . մանաւանդ թէ այն փայլուն երիտասարդը Հռոմանիանոսի որդին էր , պզտիկուց իրեն խնամոցը յանձնուած : « Օգոստինոս իւր սրտին վրայ տարած էր զանիկայ , կ'ըսէ սուրբ Պօղինոս , ջանալով ըլլալ իրեն համար թէ՛ հայր՝ թէ՛ մայր եւ թէ ստնտու » : Յիշաւի այն տղուն տուած մեծ հոգ ու խնամքը տեսնալովէն , կը հասկնանք որ երախտագիտութեան պարտք մըն էր կատարածը , հատուցանելով որդւոյն ինչ որ ընդունած էր հօրմէն . անանկ որ չկար զոհողութիւն կամ նեղութիւն մը որ յանձն չառնուր զանիկայ թէ ազնուական եւ թէ քրիստոնեայ պատանի մը յօրինելու համար . առաջին գործողութիւնը զիւրին էր , իսկ երկրորդն՝ երկար ժամանակ պիտի պահանջէր :

Յարելով Օգոստինոսին երկու հօրեղբորորդիքը՝ Լասդիտիանոս եւ Ռուստիքոս , որոնց վրայօք տեղեկութիւն մը չունինք տալու , Սրբուհի Մոնիգայի եւ Օգոստինոսի ընկերակիցներուն թիւը կատարեալ կ'ըլլայ :

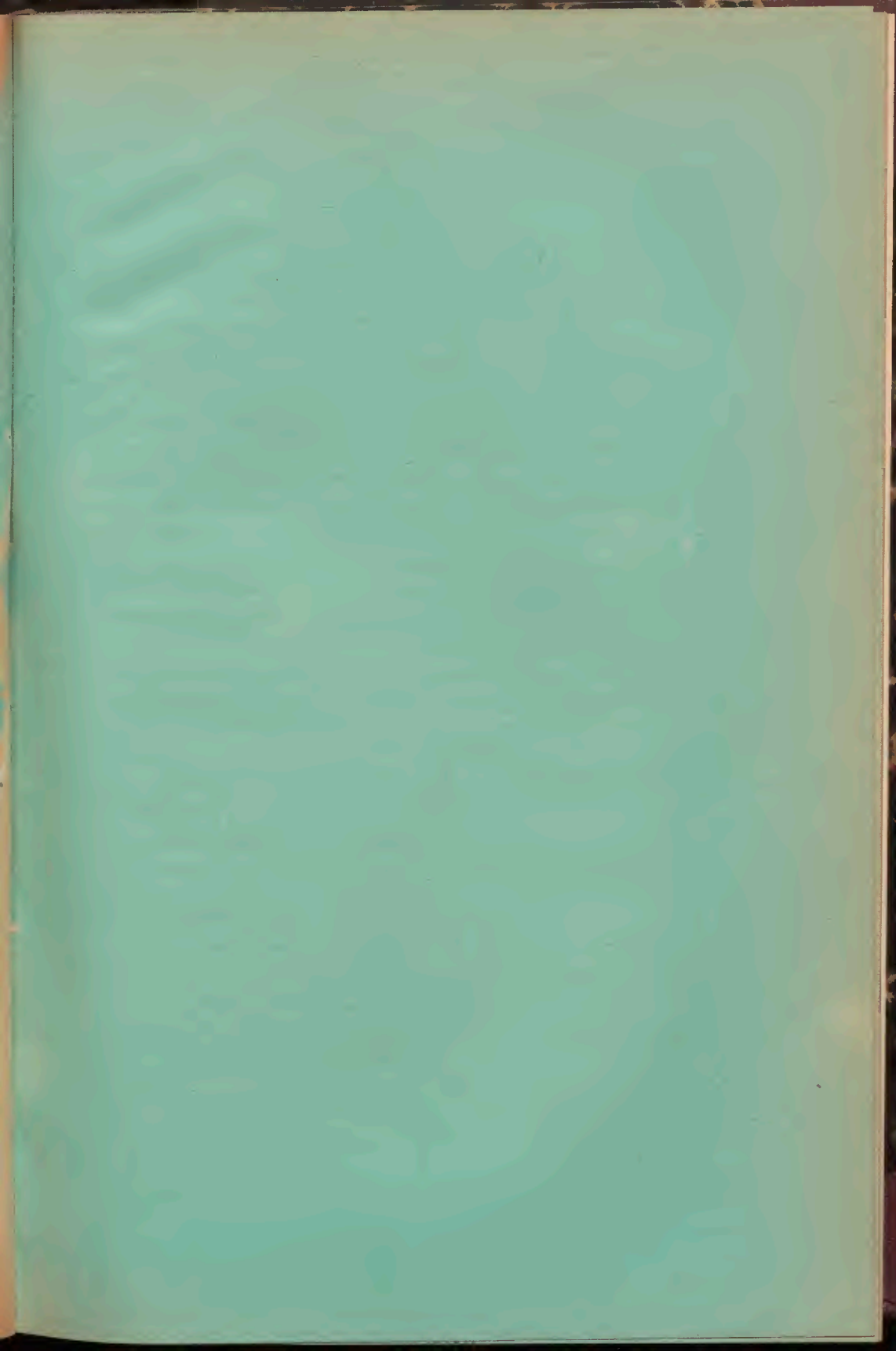
Նէպրիտիոս եւ Վէրէքունտոս՝ Օգոստինոսի բարեկամները , բացակայ կը գտնուին այն ընտիր խմբէն , եւ ախսոս որ միշտ բացակայ պիտի մնան : Առաջինն՝ որուն վրայօք արդէն խօսք մը ըսած ենք , ամէն բան թողուցած է , հայրը , մայրը , ծննդա-

վայրը՝ Օգոստինոսին եւ անոր զասերուն հետեւելու համար՝
Թէպէտ եւ ինքն ալ ճշմարտութեան ետեւէ բոլոր եռանդովը
կ'ընթանայ, սակայն միտքը կոյրցած է Յիսուոյ Քրիստոսի վը-
րայօք ունեցած ծուռ եւ մոլոր դադարիւրներուն պատճառաւ :
Հեղահոյի է եւ պարկեշտ . աշխարհային ազմէին նեղութիւն
զգալով, եւ մեծամեծ խնդիրներու զբաղման ժամանակ ունե-
նալու համար՝ ինքն ալ տռանձնութիւն մը կ'երազէ. Օգոստի-
նոսին բռնած ճամբէն զէսլ ի լոյս ապահով կերպով քաշելու հա-
մար՝ պէտք էր որ իրեն քովն ըլլար ի Քատիաքում. Ուստի իւր
բացակայութիւնն ամէնուն համար՝ նա մանաւանդ Օգոստինոսին
մեծ ցաւ կը պատճառէր. Այսու ամենայնիւ Թէպէտ եւ բացա-
կայ կը դառնուի մարմնով, սակայն մտքով եւ սրտով իրենց մէջն
է. շարունակ նամակ կը գրէ, ամէն օր նորանոր եւ դժուարին
խնդիրներ կ'առաջարկէ իւր բարեկամին, եւ այնքան թախան-
ձանօք անոնց լուծումը կը խնդրէ, որ Օգոստինոս կ'ըստիպուի
աղաչելու իրեն որ չունչ առնելու քիչ մը ժամանակ տայ. ինքն
ալ իւր բարեկամացը հետ սուրբ մկրտութեան կը պատրաստ-
ուի, եւ մկրտութեան աւաղանէն սուաքեղաշնորհ ոգով բոր-
բոքած կ'ելլայ, եւ քիչ վերջը կը փոխուի առ Աստուած. լի հա-
ւատքով եւ բարեպաշտութեամբ կը նստի, կ'ըսէ սուր Օգոստի-
նոս, ի դոգմ Սբրահամու. Եւ կը յարէ վսեմութեամբ. «Ինչ որ
ալ ըլլայ Աբրահամու այն դոգմ, զիտեմ որ հոն կենդանի է իմ
Նեպրիաիտս՝ սիրելի բարեկամս . ուրիշ ուր տեղ կրնայ ըլլալ
այնպիսի ընտիր հոգի մը. Այո՛ կենդանի է նա երանութեան վե-
րին յարկաց մէջ, այն երանութեան մէջ որուն վրայօք այնքան
խնդիր կ'առաջարկէր ինծի, եւ ես՝ պատասխանելու համար ի-
րեն, բաւական լոյս չէի ունենար : Բայց հիմա իւր ազանջը
զէպի իմ բերանս ալ չերկնցնէր, այլ կը մօտեցնէ իւր բերանը
քեզի, ո՞վ Աստուած իմ, որ ազբիւր ես կենաց, եւ յաւիտեանս
երջանիկ՝ ուղածին պէս կը յաղեցնէ իւր ծարաւը պապական մե-
ծութեանը համեմատ. Բայց այսու ամենայնիւ չեմ կարծեր որ
բոլորովին զիս մոռնալու չափ արեւնայ, վասն զի դուն կը յագե-
ցընես զինքը, Աստուած իմ, դուն որ ամենեւին չես մոռնար զիս»

(Շարայարեյի)

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
ՅՈՎԱԷՓ ԾԷՂՐԼԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐ տասն է. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի.

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար . . . . . 40 դանեկան.
Քաւառաց է. օտար երկիրներու համար
բղրատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խորաքանջիշր թիշ 2 դանեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է ղիմել բաժանորդագրութեան է. բերքին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 4

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنمشدر